

LOKA IN LOŠKI KRAJI NA STARIH ZEMLJEVIDIH

Eden najstarejših zemljevidov slovenskega ozemlja z naslovom *Sciaunia oder Windisch Marck*, ki ga je izdelal nemški kartograf Sebastian Münster in je izšel leta 1542 — muzejski oddelek inštituta za geografijo univerze v Ljubljani hrani izdajo iz leta 1552 — ima vpisani mesti Kranj *Crainburg* ter Radovljico *Raundsdorf*, Smarno goro *Kollsparg* in grad Goričane *Gertschach* ter Savo *Saw Fl.*, nima pa označene ne Loke ne kakega kraja na loškem ozemlju. Na vsem loškem ozemlju je videti le reko Soro z dvema krakoma, a brez imen.

Madžarski učenjak Zsamboky s Slovaškega, s polatinjenim priimkom Sambucus, je narisal leta 1572 zemljevid ilirskih dežel z naslovom *Illyricum*, ki je nato izšel v Ortelijevem atlantu, imenovanem *Theatrum*, v 41 različnih izdajah. Na tem zemljevidu je označena Loka *Lack* in vrisani sta obe reki, imenovana pa je le Poljanščica *Polan flu.* Na desnem bregu neimenovane gornje Sore je vpisan *Walverg* (menda lipniški grad).

Ortelij je v svojo zbirko prevzel tudi zemljevid z naslovom *Schlavoniae, Croatiae, Carniae, Istriae, Bosniae finitimarumque regionum nova descriptio* (Novi prikaz Slavonije, Hrvatske, Karnije, Istre, Bosne in sosednjih pokrajin), ki ga je leta 1570 izdelal Avgustin Hirschvogel. Hirschvogel je bil doma iz Nürnberga, imel je delavnico slik na steklo in emajlnih predmetov. Sedem let je živel tudi v Ljubljani in je za Sigmunda Herbersteina izrisal zemljevid Rusije. Leta 1565 je izšel njegov zemljevid Ogrske in sosednjih pokrajin, po katerem je Ortelij povzel zgoraj omenjeno karto v pomanjšani obliki. V njej je spet označena Loka *Lack* na sovodnji obeh rek *Zeyr fl.* in *Polan fl.* Lipniški grad *Wallenberg* je pravilno postavljen bliže k Savi.

Zemljevid z naslovom *Forum Iulium, Karstia, Carniola, Histria et Windorum Marchia* (Furlanija, Kras, Kranjsko, Istra in Slovenska marka), ki je leta 1589 izšel v zbirki zemljevidov slovitega Gerharda Mercatorja, katera prvič nosi ime

Atlas, je na loškem ozemlju vpisana Škofja Loka *Biscops Lack*. Lipniški grad *Wallenburg* je tu postavljen k levemu bregu gornje Sore *Zeyr fl.* Vpisana je tudi Poljanščica *Polan fl.* Kakor je iz tega razvidno, so tedaj imeli za Soro le Selščico, Poljarsko Soro so pa dosledno imenovali Poljanščica.

Dunajčan Wolfgang Lazius, cesarjev telesni zdravnik, dvorni historiograf in upravnik cesarjevih umetnostnih in starinoslovnih zbirk, je v letih 1561 do 1573 izdelal prvi atlas avstrijskih dežel, v katerem so naši kraji vrisani na karti *Gorritiae, Karstii, Chaczeolae, Carniolae, Histriae et Windorum Marchae Descriptio* (Prikaz Goriške, Krasa, Kočevskega, Kranjske, Istre, Slovenske marke). Od loškega ozemlja na tej karti ni ničesar označenega. Medsebojna lega krajev je v splošnem zelo premaknjena, potek voda in razprostranjenost hribovij pa izkrivljena in samovoljno zarisana.

Največji francoski kartograf Nicolas Sanson iz Abbévilla, državni svetnik in kraljevi geograf, je izdelal *Cartes générales de toutes les parties du monde* (Obči zemljevidi vseh delov sveta), med njimi zemljevid vojvodin Stajerske, Koroške in Kranjske, na katerem je označena Loka *Biscopslack*, vrisani sta Sora *Zeyr* in Poljanščica *Polan fl.* in potegnjena je meja loškega gospostva ter njegovo ozemlje prikazano z barvo in napisom *E. F.* (*Episcopus Freisingensis*). Ozemlje gospostva sega le v dolnja dela obeh dolin.

Brata Reiner in Josua Ottens sta v kartografskem podjetju v Amsterdamu, ki sta ga podedovala po očetu Joachimu, okoli leta 1730 izdala zemljevid vojvodine Stajerske, Koroške, Kranjske (*Ducatus Stiriae et Carintiae, Carniolae*), v katerem je vpisana Loka *Bischoffs Lack* in omenjeno ozemlje freisingškega gospostva z napisom *Freisingen*. Obe reki sta tako razmaknjeni, kakor da tečeta druga drugi nasproti. Ob Sori *Zeyr Flu.* ni naveden noben kraj, pač pa sta vrisana Jamnik *Iamnig* in Bitnje *Feuch-*

ting, ob Poljanščici Polan F. pa Poljane Polan in skoraj pri njenem izviru (ne pri izlivu!) Puštal Burgstall.

Vse do tega zemljevida navedene karte so risane v tako majhnem merilu, da ni mogoče vanje vnesti kaj več krajev. Podatke so jemali drug od drugega, tudi napačne.

Za naše kraje najpomembnejši med starimi zemljevidi je zemljevid Kranjskega *Ducatus Carnioliae Tabula Chorographica*, ki ga je leta 1744 izdelal domačin cistercijan Ivan Dizma Florjančič. V desetih letih je prepotoval velik del Kranjske dežele, določeval višine in lego gora in drugih objektov, marsikaj je tudi izvedel od prebivalcev. Ta zemljevid je narisani že v tako velikem merilu 1 : 111.000, da so v njem označena vsa tedanja večja vaška naselja in pomembnejši objekti. V latinsko pisani legendi so pojasnjeni znaki za mesta (civitates), manjša mesta, ustrezna poznejšim trgov (oppida), vasi (pagi) s cerkvijo ali brez nje, samostani (claustra), gradovi (arces), opuščeni gradovi (arces desertes), župnije (parochiae), samotna svetišča (templa solitaria) in železarski obrati (opificia ferraria). Pri naštevanju upodobljenih krajev in objektov bom uporabil okrajšave: gr za grad, r za razvaline ali opuščene gradove, ž za župnije, c za cerkve in vasi s cerkvijo.

Loka Lack je označena kot mesto z obzidjem, Stara Loka Altenlak kot grad. V okolici Loke so navedeni Puštal Burgstall (gr), Pod ceglom Zieglfeld (gr), Stari grad Wildenlak (r), Lubnik M(ons) Lebnik, Suha Sucha (c), Godešič Godeschiz (c), Ladja Naladie (c), Draga V Drage (c), Sora Zeyer (ž), Sv. Mohor na Osovniku S. Heremagor (c), Osovnik Ossunik, Hrastnica Hrastenza Bach, Sv. Duh H. Geist (c), Ajmanov grad Ehrenau (gr), Zabnica Safniz (c), Spodnje Bitnje Unterfeichting (c), Zgornje Bitnje Oberfeichting (c), Sv. Uršula S. Ursula (c), Crngrob Ehrengreub (c), Križna gora Na krisni gore (c), Planica Naplaniz (c), Sv. Gabrijel S. Gabriel (c), Stražišče Strasisch (c), Smartin S. Marten (ž), Sempetrski grad Schrotturn (gr), Smarjetna gora S. Margar. (c), vas Jama Jamma (c).

V Poljanski dolini ima vpisane vode Poljanščica Polanschiza, Sopotnica Bach Sapotniza, Kopačnica Copazenza Bach in Sovodenjščica Bach Savodna, od naselij

pa: Zminec Sminz, Sv. Lovrenc S. Lorenz (c), Sv. Florjan S. Florian (c), Sefert Scheffarth (gr), Brode V brodech (c), Gaberk Gabergk, Log Vlogo (c), Volbenk S. Wolfgang (c), Valterski vrh S. Jacob (c), Bukov vrh S. Sabatha (c), Črni vrh Tschernerch (c), Poljane Pölland (ž), Srednja vas Srednavas (c), Sv. Križ S. Crucis (c), Gorenja vas Goreinavas (c), Sv. Vrbani S. Vrbani (c), Malenski vrh Malenski verch (c), Hotavljje Hotaule (c), Čabrače Tschabraz (c), Srednje brdo Srednobrdo, Leskovica Lescouza (ž), Robidensko brdo Robidensko Werdo, Jazne Jasbine, Trebija Terbya (c), Fužine Fusina (c), Breznica Nabresenzi, Krnice Nakernize (c), Kladje M. Cladnik, Ledine Naledinah (c), Dobračeva Dobrazhovo (c), Ledinca S. Anna (c), Stara vas Staravas, Ziri Seyrach (ž), Vrsnik Na Versniko (c). Na kranjski meji med Kopačnico in Sovodnjico je označena kmetija Suppan, pač Zupan.

V Selški dolini so prikazani: Praprotno Prapotno, Sv. Tomaž S. Thoma (c), Bukovica Bukouza, Ševlje Scheule, Topolje Tupolle, Sv. Mohor S. Hermagora (c), Dolenja vas Doleinavas, Selca Selzach (ž), Sv. Miklavž S. Nicola (c), Studeno Brundorf, Češnjica Kerschdorf, Sv. Križ S. Crucis (c), Kališe Calische (postavljeno sev. od Sv. Križa, ne juž.), Dražgoše Dragutsch, Pri cerkvi S. Lucia (c), Železniki Eisnern (oppidum-trg, zraven še znak železarskega obrata), Podlonk Podlang, Prtovč Bertouz, Zabrdro Saberdam, Trojar Trojane, Zgornje Danje Dane, Spodnje Danje Spodne Dane, Sorica Zärtz (ž), Ratitovec M. Vratitoviz, Davča Als, Porezen M. Purese. Od vod so vpisane Sora Zeyer Fl., Plenšak Bach Pleischak in Davščica Alserbach.

Čeprav pogrešamo marsikatero naselje, ki je danes kolikor toliko pomembno, npr. Reteče, Virmaše, Lučne, Sovodenj, Luša, Lenart, Zalilog in veliko voda ter vrhov, vendar štejemo Florjančičev zemljevid za prvega in najstarejšega, ker dosti obsežno in natančno predstavlja naše glavne kraje.

Viri: Florjančičev zemljevid, ki ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. — Reprodukcijske druge zgoraj navedenih zemljevidov. — Dr. Valter Bohinec, Slovenske dežele na zemljevidih od 16. do 18. stoletja, Cankarjeva založba, Lj. 1969.

France Planina